

2021-12-17

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Lise Donovan
070-2856210
Lise.Donovan@tco.se

Remissvar angående Ds 2021:30 Upphovsrätten på den digitala inre marknaden

Refnr: Ju2021/03517

TCO har erhållit promemorian Upphovsrätten på den digitala inre marknaden och TCO lämnar härmed följande yttrande.

TCO kommer i yttrandet att ange några mer allmänna synpunkter på promemorian om upphovsrätten på den digitala inre marknaden som föreslår hur EU-direktivet (EU) 2019/790 om upphovsrätt och närstående rättigheter på den digitala inre marknaden och om ändring av direktiven 96/9/EG och 2001/29/EG (direktivet) ska genomföras.

För synpunkter på detaljnivå hänvisar TCO till medlemsförbundens remissvar, dvs. Fackförbundet Scen & Film (Scen & Film), Svenska Journalistförbundet (SJF) och Sveriges Yrkesmusikförbund (Symf), i detta ärende.

TCO kan konstatera att marknaden för den digitala upphovsrätten och närstående rättigheter är i ständig förändring med ökad internationalisering och snabb teknisk utveckling. Det är av största vikt att lagstiftningen avseende rättigheter följer denna utveckling och förändring, för att säkerställa att upphovsmän och utövande konstnärer kan erhålla skälig ersättning och rimliga villkor när deras rättigheter nyttjas. En viktig utgångspunkt är att ersättningen ska spegla rättigheternas marknadsvärde liksom nyttjandets omfattning.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att arbetsmarknadens parter har det huvudsakliga ansvaret för att reglera löner och anställningsvillkor i kollektivavtal. Att vara bunden av ett kollektivavtal innebär inte bara att sådana frågor regleras utan medför också formella konsekvenser för parterna, till exempel regler om preskription.

Den svenska modellen gäller även i sektorer där upphovsrättsliga frågor och ersättningar är aktuella, men praxis samt förekomst och tillämpning av kollektivavtal varierar på de olika områdena. TCO hänvisar av den anledningen till de åberopade medlemsförbundens remissvar i dessa delar.

Angående promemorians förslag om nya ersättningsbestämmelser och rätten till information verkar de att i flera avseenden kunna förstärka upphovsmän och utövande konstnärers möjligheter att utnyttja sin upphovsrätt. I andra avseenden behövs dock förbättringar och förtydliganden för att säkerställa att rättighetshavarna erhåller en skälig ersättning för nyttjandet av deras verk och prestationer. Exempelvis måste rätten till ersättning utformas så att samtliga omständigheter beaktas vid beräkningen av skälig ersättning och ytterligare skälig ersättning. Rätten till skälig ersättning måste omfatta även tiden innan ett yrkande framställs och det bör framgå att alla rättigheter köps loss för ett engångsbelopp, så kallade buy-outs, inte är en fungerande modell för skälig ersättning.

I film- och tv-produktioner är finansieringen och inkomstflödet i dag i majoriteten av produktionerna strukturerat så att produktionsbolaget som är rättighetshavarens avtalspart inte får del av stor del av de intäkter som en produktion genererar, se Scen & Films remissvar, särskilt punkt 13.3. Mot denna bakgrund kan inte rätten till ytterligare ersättning baseras endast på förvärvarens intäkter. I stället måste sådan rätt till ytterligare ersättning baseras på samtliga omständigheter (intäkter, försäljning, tittarsiffror med mera) som relaterar till en viss produktion, oavsett vilken part i kedjan som fått dessa till godo. Utan detta blir rätten till ytterligare ersättning ett slag i luften.

Ett av direktivets primära mål är att så kallade globala plattformar ("nätjättar") i högre grad än hitintills ska göra rätt för sig ekonomiskt gentemot europeiska rättsinnehavare, medieföretag och upphovsmän, samtidigt som europeiska medieföretag i högre grad än tidigare ska betala för sin användning av skyddat material gentemot europeiska upphovsmän och utövande konstnärer.

Det är centralt att till exempel de aktörer som tagit viktiga delar av annonsmarknaden inom EU börjar göra rätt för sig och att mediehus som under lång tid har utnyttjat enskilda upphovsmäns texter eller bilder genom en omfattande meranvändning, men utan motsvarande betalning, också börjar att göra rätt för sig.

För att direktivet ska ha avsedd effekt är det viktigt att förstå att pengaflödet från de aktörer som ska betala, enligt såväl artikel 15 som artikel 18, kan komma att ändras i syfte att minimera de ersättningar de med den nya lagstiftningen måste betala till enskilda medverkanden. Det finns flera exempel på sådant kringgående. Ett är att stora mediekoncerner i stället för att sälja texter och bilder till varandra fakturerar ett årligt belopp i samproduktionskostnad (gällande bilagor och magasin/tidskrifter), vilket inte ska befria dem från att betala ersättning till den enskilde upphovsmannen.

Uppfinningsrikiedom i detta avseende kan antas bli stor; detta gäller såväl de globala plattformarna som större svenska och nordiska medieföretag. Av den anledningen är det angeläget att såväl artikel 15 som artiklarna 18–20 genomförs i svensk rätt och att det motverkas att dessa kringgås.

I promemorian föreslås att Sverige ska avvakta med att genomföra vissa frågor och man kan ha en viss förståelse för detta men när det gäller till exempel de krav som ställs för att någon ska få ta i anspråk vissa inskränkningar i ensamrätten, såsom att ange källan och upphovsmannens namn bör dessa genast genomföras.

TCO välkomnar att det införs bestämmelser om upphovsrättsligt ansvar för onlinetjänster (artikel 17). Dessvärre är artikeltexten i vissa hänseende otydlig och EU-kommissionens vägledning och generaladvokatens förslag i det pågående målet i EU-domstolen (se hänvisning på s. 131–132 i PM:en) har knappast bidragit till att klargöra innebörden av artikeln.

TCO anser att artikel 17 ska genomföras direktivnära på ett korrekt och konsekvent sätt som har förutsättningar att fungera under många år framöver. Det är dock angeläget att införandet av de nya bestämmelserna inte inkräktar på rättighetshavares legitima intressen och att en rimlig avvägning görs i förhållande till yttrande- och informationsfriheten.

Det är mycket viktigt att det i förslaget till 27 och 29 §§ *lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL)* klargörs att det såväl innefattar användning av upphovsmannens avtalspart som användning av tredje part, dvs. sådana andra aktörer som upphovsmannens avtalspart ingått sublicensavtal med. Det finns ett allt starkare incitament att styra om flödena bort från upphovsmannen som avtalspart.

Slutligen vill TCO peka på att vissa begrepp som används i promemorian, liksom också i (översättningen av) direktivet och i förslaget till lagtext, till exempel "användning" ("användare"), "utgivning" ("utgivare"), "publicering", "spridning", "leverantörer" har inte alltid en entydig och korrekt betydelse.

Ett tydligt exempel finns i inledningen till promemorian. Där har begreppet "spridning" på sidan 5 jämfört med samma begrepp på sidan 11 olika betydelser.

Användningen av "utgivare" (utgivning) och "publicering" osv. i 48 b §, 48 c § med flera lagrum på rättsskyddet för presspublikationer (en producenträtt som i första hand skyddar Internet-medier) bör ersättas av enligt svensk rätt etablerade begrepp som "tillgängliggörande" eller "överföring" (och "spridning" i den del det gäller användningar som motsvarar just spridning i EU-rättens

mening)". "Publicering" bör över huvud taget inte användas i lagtext då begreppet har en oklar innebörd.

För Tjänstemännens Centralorganisation

Therese Svanström
Ordförande

Lise Donovan
Jurist